

Stichting Waterpark & Veldwerkcentrum 2023

TEKST& FOTO'S ERIC EN EDWINA BRINCKMANN

IN 2023 IS begonnen met het op orde brengen van een verkregen vloeiveidearchief op het veldwerkcentrum. Het betreft het werkarchief van Nic Zuurdeeg (landschapsecoloog en oud projecttleider bij Staatsbosbeheer), die veel studie heeft gedaan naar Achterhoekse beekstelsels en bijbehorende vloeisystemen. Hij was al in de tachtiger jaren de bedenker van 'vloeibossen' en 'regenvensters', om water te kunnen opvangen en vasthouden ten behoeve van retentie bij hoge neerslag en opslag in de ondergrond bij wijze van verdrogingsbestrijding.

Daarmee was hij zijn tijd vooruit en daardoor ondergewaardeerd. Pas nu begint het waterschap serieus dit soort denkbeelden uit te werken en wordt de inmiddels 80-jarige Nic Zuurdeeg, om advies gevraagd. Gert Jan Baaijens heeft in de eerste maanden van dit jaar meegeholpen om het archief te ordenen, zodat het binnenkort beter te raadplegen is.

Op de website van het Lankheet staat een documentaire (uit 2022) over houtwalbeken en historische bevoeiingen met Nic Zuurdeeg in de hoofdrol. Deze docu is gefilmd en samengesteld door Jan Dolfing en Gert Jan Baaijens en Eric Brinckmann stellen de vragen.

DE WERKENDE VLOEIWEIDENSISTEMEN op het Lankheet zijn ook dit jaar veelvuldig bezocht door uiteenlopende groepen. De TU-Delft kwam met studenten van de 'Klimaatadaptatie in de praktijk' (KLIMAP)-werkgroep, naast leden van het Filosofisch café uit Enschede en bestuurders van het waterschap de Dommel en de gemeente Geldrop.

Tussen Eindhoven en Geldrop ligt het fraaie verwevingslandschap Gijzenrooi, met relictten van kleinschalige watersystemen. Rob Brinkhof, zelf beleidsmaker landschap van de gemeente Den Bosch, woont er vlakbij en werpt zich al jaren op om daar bevoeiingssystemen te herstellen. Naar aanleiding van een Landschapsecologische Systemanalyse (een 'LESA'), wilde men wel eens zien hoe dit in de praktijk werkt. Het Twentse voorbeeld met de herstelde middeleeuwse bevoeiingssystemen is aantrekkelijk om inspiratie op te doen. Zo werd dat ook in het veld ervaren en mogelijk dat dit voor waterschap en gemeente het zetje is geweest om echt tot herstel over te gaan in de komende jaren.

IN MAART VOND er weer een internationale bijeenkomst plaats met vertegenwoordigers van de vloeipraktijklocaties uit België, Nederland, Luxemburg, Duitsland, Oostenrijk, Italië en Zwitserland. Dit zijn de landen die gezamenlijk de traditionele graslandbevoeiing hebben weten te nomineren voor de UNESCO status immaterieel erfgoed. De bijeenkomst vond dit keer plaats op twee niet ver van elkaar gelegen locaties: Rodt-St.Vith gelegen in het Duitstalige deel van België en Esch-sur-Sûre in Luxemburg.

Op beide locaties was een klein congres georganiseerd ten behoeve van de plaatselijke

betrokken doelgroepen en bestuurders. In Luxemburg waren zelfs de ministers van Landbouw, Cultuur en Wetenschap aanwezig. Ofschoon het land niet veel groter is dan een Nederlandse provincie, ervaar je dit toch als uitzonderlijk.

Stichting Waterpark en Veldwerkcentrum Het Lankheet presenteerden het project "Sensorisch landschap". De aanwezigen waren meer dan geïnteresseerd in het effect van het bevoeien op het bodemleven en de positieve klimaateffecten ervan. Het blijft een interessant verhaal: oude technieken die actuele functies vervullen, namelijk het verbeteren van de bodemvitaliteit, het beperken van de uitstoot van zware broeikasgassen en het versterken van de biodiversiteit.

Het was een leerzaam bezoek met landschappelijk weer nieuwe impressies. Hier liggen in de beekdalen als visgraat gerangschikte vloeigoten. Ook bezochten we een door vrijwilligers nieuw opgestarte 19de eeuwse wolspinnerij en -weverij die aan een beek gelegen was. Ook weer zo'n bedrijfstuk die van stromend water afhankelijk is.

THEATERMAKER PIETER POST die vorig jaar het Vloeiweidepad opende met de uitvoering 'Wandelen met een schildpad' ontmoetten we dit jaar opnieuw. Op diezelfde vloeiweidenroute is hij het gesprek aangegaan met bijzondere bomen en heeft daar verhalen over gemaakt en ze bovendien namen gegeven. Sommige bomen zijn weemoedig, andere ruziemakend, een andere weer onzeker over zijn/haar identiteit, weer ander

is blij om eindelijk verlost te zijn van een lastige partner, of eentje die heel zelfverzekerd is, maar niet echt uit z'n woorden komt. Kortom, een divers beeld van hun innerlijke leven en opvallend genoeg een spiegel van onze eigen tijd.

Op 1 april vond de presentatie hiervan plaats. Het was tevens een van de afrondende activiteiten van 10 jaar "De Tuin der Lusten", het initiatief van Casper de Vries om theater en kunst te brengen op landgoederen.

← *Ga mee met Pieters' ontdekkingsstocht!*

HET VLAAMSE CENTRUM Agrarische Geschiedenis (CAG) kwam op 5 mei filmen. Het CAG heeft in Vlaanderen eenzelfde opgave als het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed in Nederland. In het kader van de UNESCO-nominatie voor de praktijk van het bevoeien, zijn de Vlaamse en Nederlandse vloeisystemen opgenomen in een grensoverschrijdend project "Water en landschap". Dit omvat de praktijk van het bevoeien en de watermolenlandschappen. De leidende vraag: kunnen oude watersystemen een eigentijdse rol spelen in hedendaagse klimaatopgaven, zoals water bergen en langer vasthouden in het landschap.

Vanuit het Lankheet hebben we daar aandacht voor het project "Sensorisch landschap" aan toegevoegd: wat doet het bevoeien van grasland voor de bodem. Zie de korte docu daarover op de de link hier onder.

[waterenland.be/waterbeheer/
graslandbevloeiing](https://waterenland.be/waterbeheer/graslandbevloeiing)

VAN HET PROJECT "Sensorisch landschap" is dit jaar de eerste fase afgerond, feitelijk het traject om de basis te leggen voor een nieuw meetinstrument voor de bodemvitaliteit. In het kader van dit project is op 140 graslanden van zo'n 75 boeren verspreid over Overijssel (waaronder die van Jan Groot Obbink en Gert Jan Stokkers), Gelderland en Brabant het 'environmental DNA' verzameld. Dat zijn DNA-sporen van onder andere bacteriën, schimmels en regenwormen.

Hiermee is gezocht naar indicatoren om bodemleven te meten. Het doel is dat boeren en andere grondgebruikers de technieken zelf kunnen gaan inzetten om bodemvitaliteit beter te monitoren. Meer informatie op:

SENSORISCH LANDSCHAP

soi.lau.nl/sensorisch-landschap

DE BEVLOEIERSGROEP IS hard aan het werk geweest onder leiding van de broers Wim en Jos Dwars. Niet alleen met het bevoeien in het voorjaar en de voorzomer van de hooilanden Veddersweiden en Sleeën, maar ook met het opschonen van vloeigoten, onderhouden van houtwalsloten en het aanleggen van stuwijtjes naar eigen ontwerp, de zogenaamde 'Dwarsstuwijtjes'.

De overmatige neerslag maakte het bevoeien tot een beperkte activiteit dit jaar en ook het maaien en hooien werd door de natte bodem een

precaire kwestie. Het hele waterwerk is gericht op zoveel mogelijk water vasthouden, maar met deze hoeveelheid hemelwater ging dat in zijn tegendeel verkeren. Het teveel aan water was moeilijk af te voeren. Ook hier weer een les, vroeger was het een evenwichtig systeem van aanvoer/vasthouden en afvoer en/of berging (daar waar het geen kwaad kon). Met de aanhoudende droogte van de afgelopen jaren hebben we ons teveel op het eerste gericht. Met een paar gerichte ingrepen kunnen we de eventuele wateroverlast volgend seizoen voorkomen.

DOOR DE HEVIGE neerslag stond de Buurserbeek meerdere keren tot aan het maaiveld. De overloop (de voormalige rechte bedding van de Buurserbeek) functioneerde naar behoren, maar voor het eerst diende ook de weide aan de Veddersweg als 'stroomland', zoals in vroeger tijden: de beek overstroomde het grasland dat stroomafwaarts weer afwaterde. Net iets anders dan uiterwaarden, maar je zou ze als zodanig kunnen beschouwen. De Kateekersdiek, niet voor niets een 'diek'/dijk, was de oude grens van het overstromingsdal. Zover is het water dit jaar nog niet gekomen, dat gebeurt pas in noodsituaties bij extreme piekafvoer.

Al met al functioneert de herinrichting van '20/'21 naar behoren. Al gaat dat zo nu en dan ten koste van bomen die dicht bij de oever staan, maar dat hoort nu eenmaal bij een halfnatuurlijke beek.

PIET BREMER, PROVINCIAAL ecooloog, bewoog zich het afgelopen half jaar speurend door de bossen op zoek naar zeldzame bomen en bosopstanden. Al eerder heeft zijn onderzoek uitgewezen dat het Lankheet bosrelicten van de oudste Twentse bossen kent. Dat kunnen ongestoorde bodems zijn, plukjes bijzondere soorten of individuele exemplaren die al vele eeuwen weer hebben doorstaan. De uitkomsten blijken bijzonder: oude essen-, elzen- of eikenstoven – levende restanten van vroegere hakhoutcultuur – oude dennen, gebiedseigen hazelaars, specifieke meidoorns en veel meer. Ze zijn keurig geïnventariseerd en in kaart gebracht.

EBBING KIESTRA, BODEMKUNDIGE, die al jaren samenwerkt met Gert Jan Baaijens in de eerder genoemde LESA's, heeft de bodem onderzocht. De bodemkartering, de verschillende grondsoorten van het Buurserbeekdal was grofweg bekend, maar een preciesere inventarisatie met het oog op de ontstaansgeschiedenis, het vroegere landgebruik, waaronder ligging van de vloeiveiden en het voorkomen van bijzondere soorten struiken en planten moest nog gebeuren.

Ook hier zijn interessante bevindingen gedaan zoals de ontdekking van oude stroombeddingen, kleiafzettingen en 'verstoringen', waar de grond in een onbekend verleden bewerkt is. Er komen nog vervolgsessies om de meest opvallende locaties verder te onderzoeken en te interpreteren.

DE BUURSERPOT HEEFT het afgelopen jaar een nieuwe electromotor gekregen, de schippers hebben als vanouds jaarrond gevaren en een uiteenlopend publiek vervoerd en van al dan niet aangedikte anekdotes voorzien. De potvaarten zijn na bijna een decennium, een vanzelfsprekend onderdeel van de Haaksbergse attracties geworden en een vergeten geschiedenis is in die tienjarige periode op de kaart gezet.

De brouwers hebben gezorgd voor nieuwe mooie bieren met verfijnde tonen en mooie kraken, maar spijtig voor externe lezers en liefhebbers, het is alleen bedoeld voor intern

gebruik. Vrijwilliger worden is een oplossing om regelmatig mee te kunnen proeven.

OVER DE HISTORIE hebben de gidsen eveneens het nodige verhaald. Met de Veddersweiden en de Sleeën is het vloeiveidenverhaal uitgebreid en zijn er nieuwe routes en bezienswaardigheden bijgekomen. Toch blijven de bestaande routes door het waterpark en langs de boerderijen onverminderd populair.

Schippers en gidsen worden als vanouds in een ordelijke organisatie gehouden door Wim Oltwater die zich mede bekommerd over de aanwas van nieuwe vrijwilligers. Wilt u meewerken met bevloeien, varen of gidsen, neem dan contact op met Wim Oltwater, zie de lijst contactpersonen in dit nummer.

ZOWEL HET VAREN met de Buurser pot (Erfgoedproject Drijvende handel) als een bezoek aan de vloeiveiden (Erfgoedproject Vloeierend Lankheet) zijn onderdeel van de Leerlijn Erfgoed Haaksbergen. Deze leerlijn laat leerlingen op meerder momenten in hun basisschooltijd in aanraking komen met het lokale erfgoed en de bijbehorende verhalen. Het mooie en grondige programma is een initiatief van de Commissie Culturele Vorming Haaksbergen, waar Wim Oltwater en Ans Kok een rol in vervullen.

DE VLOEIPRAKTIJK VAN het Lankheet en dat van de Pelterheggen in Brabant, samen met de vloeipraktijken van de gemeenschappen in de eerder genoemde landen, zijn op 5 december bijgeschreven op de UNESCO "Representatieve Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid". De enige schaduw over deze vreugde is dat roerganger Prof. Dr. Christian Leibundgut, op 20 November j.l. is overleden en deze mijlpaal net niet heeft meegemaakt.